

Københavns Kommunes pårørende politik

Området
for borgere
med sindslidelser

HØRINGSUDGAVE AF 12. MARTS 2008

Indhold

1. Indledning	3
Indflydelse	3
Politikkens rammer	4
2. Det socialpsykiatriske perspektiv	6
Indflydelse, inddragelse og information	6
De sociale rettigheder og recovery	6
Pårørendeorganisationer	8
3. Indsatsen i Københavns Kommune	9
Inddragelse i forhold til den samlede indsats	9
Ad hoc grupper	10
4. De enkelte tilbud	11
Centerråd	11
Bestyrelser	12
5. Individniveauet	13
Socialcentre	13
Repræsentation	13
Handleplaner	13
Aktivitets- og samværstilbud	14
Botilbud	14

I. Indledning

Formålet med pårørendepolitikken er at skabe større kvalitet i den indsats, der ydes i Københavns Kommune. Politikken er sammen med brugerpolitikken det fælles grundlag for arbejdet med borgere med en sindslidelse, hvor fokus er på dialog og samarbejde.

Pårørendepolitikken tager afsæt i Verdenserklæringen om Menneskerettighederne, national lovgivning og Københavns Kommunes værdigrundlag med de fire kerneværdier: Respekt, ligeværd, dialog og tillid.

Københavns Kommunes pårørendepolitik omfatter pårørende til voksne borgere, der har en sindslidelse og, som benytter de sociale tilbud i Københavns Kommune herunder socialcentre, aktivitets- og samværstilbud og botilbud. Når der i politikken refereres til borgeren henvises der til borgeren, der har en sindslidelse.

Pårørendepolitikken bygger på principper om, at de pårørende skal informeres, og hvis det er relevant inddrages i forbindelse med den sociale indsats – naturligvis under hensyntagen til den enkeltes ret til selvbestemmelse.

Pårørendepolitikken skal ses som et udtryk for, at den pårørende anses som en vigtig aktør og som en ressource.

Det skelnes mellem pårørende og nære pårørende:

Pårørende – er borgerens ægtefælle, formelt samlevende, forældre, børn, børnebørn og søskende.

Pårørende bestemmes således på grundlag af eksisterende slægtskabs- eller samlivsrelationer.

Nære pårørende – er de personer, som borgeren selv udpeger til at være særlig godt informeret og inddraget i forhold til den sin situation. Nære pårørende behøver således ikke at være pårørende efter en samlivs- eller slægtskabsmæssig betragtning, men kan eksempelvis være en god ven.

I.2. Indflydelse

Pårørendepolitikken opstiller nogle grundlæggende principper for, hvordan pårørende har mulighed for at øve indflydelse i forhold til de socialpsykiatriske tilbud og i forhold til behandlingen af borgeren. Der bygges både på de lovgivningsmæssige rettigheder og på nogle grundlæggende værdier i forhold til den enkelte. I pårørendepolitikken skelnes der mellem to former for indflydelse:

- 1) Indflydelse i forhold til borgerens situation. Denne form for indflydelse er altid betinget af borgerens samtykke, og medarbejderne drøfter løbende denne mulighed med den vedkommende.
- 2) Indflydelse på det fælles – her er der tale om indflydelse i forhold til et mere organisatorisk niveau i form af institutionsråd, pårørendeorganisationer mv. Det kan handle om indflydelse på det enkelte tilbud eller generelle forhold for borgere, der har en sindslidelse.

Muligheden for indflydelse i forhold til det fælles kan også søges gennem engagement i frivillige sociale organisationer og – foreninger. Københavns Kommune har en generel forpligtigelse til at samarbejde med disse jf. Servicelovens § 18.

I.3. Politikens rammer

Information, inddragelse og indflydelse står som omdrejningspunkter for pårørendepolitikken. Pårørendepolitikken skal være med til at understøtte den fortsatte udvikling af inddragelse både i forhold til den enkeltes situation og i forhold til det fælles. Det er dog helt centralt, at den enkeltes selvbestemmelse respekteres. Derfor peger pårørendepolitikken også på mulige dilemmaer i forløbet mellem selvbestemmelsen og imødekomme af de pårørendes behov for information.

Pårørendepolitikken centrerer omkring 4 niveauer. ▼

Det socialpsykiatriske perspektiv omhandler grundlæggende rettigheder, de lovgivningsmæssige rammer og værdier i indsatsen.

Indsatsen i Københavns Kommune vedrører den overordnede planlægning på området. Indsatsen tilrettelægges ud fra lovgivningsmæssige rettigheder og overordnede værdier på området. Derudover tilrettelægges indsatsen ud fra de behov, som eksisterer i Københavns Kommune.

De enkelte tilbud omhandler de mere formelle fora, som giver mulighed for at søge indflydelse i forhold til de specifikke tilbuds indhold og tilrettelæggelse.

Det individuelle niveau vedrører det direkte møde mellem pårørende og medarbejdere i Københavns Kommune, herunder mulighederne for indflydelse i forhold til borgerens sag.

2. Det socialpsykiatriske perspektiv

I dette kapitel beskrives de overordnede rammer for pårørendepolitikken. De pårørende er ikke nødvendigvis repræsenterede i sagen, og derfor introduceres begreberne indflydelse, inddragelse og information.

Dernæst beskrives de sociale rettigheder og det faglige perspektiv, der er rammesættende i Københavns Kommune.

2.1. Indflydelse, inddragelse og information

Rammerne for de pårørendes mulighed for indflydelse, inddragelse og information i socialpsykiatrien er fastsat i gældende lovgivning. Muligheden for at få information og blive inddraget i behandlingen af borgeren står i tæt relation til pågældendes ret til selvbestemmelse. Helt overordnet står den enkeltes ret til selvbestemmelse, som er en grundlæggende rettighed, der afspejles overalt i den danske lovgivning. For borgere, som modtager støtte fra Københavns Kommune, gælder forvaltningslovens regler.

Medarbejdere i Københavns Kommune er således omfattet af tavshedspligt (jf. Forvaltningslovens § 27), som betyder, at oplysninger om den borgerens private forhold ikke må videregives til eksempelvis pårørende med mindre at vedkommende har givet samtykke til dette (jf. Forvaltningslovens § 28).

Der er enkelte undtagelser, hvor tavshedspligten kan tilsidesættes, bl.a. en borger er til fare for sig selv eller andre, eller hvis vedkommende er umyndiggjort.

I langt de fleste tilfælde har medarbejderne i Københavns Kommune dog tavshedspligt, og det er kun muligt for pårørende at få mere overordnede og generelle oplysninger, hvis de ikke har den berørte borgers samtykke. Det kan eksempelvis være i forhold til, hvilke tilbud der er på området til personer med en bestemt problemstilling eller lignende. Denne type informationer er karakteriseret ved, at de ikke omhandler personlige oplysninger, men godt kan omhandle beskrivelse af generelle procedurer i forhold til en specifik problemstilling.

2.2. De sociale rettigheder og recovery

Socialpsykiatrien i Københavns Kommune bygger overordnet på nogle grundlæggende sociale rettigheder, der er gældende for alle borgere i København. Den enkelte betragtes som et menneske med sociale behov, som har brug for at indgå i konstruktive sociale relationer. Netværk ses derfor som en ressource og en vigtig aktør omkring den berørte. Sindslidelsen anerkendes i den forbindelse også som en lidelse, der ikke alene berører det enkelte individ, men som også påvirker de relationer, den enkelte har til andre mennesker, ligesom sindslidelsens forløb påvirkes af karakteren af disse relationer.

Ud fra denne betragtning har det således afgørende betydning for borgerens rehabiliteringsproces, at vedkommende indgår i nære relationer. Alle medarbejdere bør derfor arbejde aktivt på at inddrage de pårørende, således, at de kan indgå i konstruktive sociale netværk for borgeren. Det er borgeren selv, der afgør, hvem i sit sociale netværk den pågældende ønsker at inddrage aktivt som en støtte.

Den pårørende betragtes som en central informationskilde i forhold til at sikre en helhedsorienteret indsats. Den pårørende kan både bidrage til forståelsen af borgernes livssituation og planlægningen af den fremadrettede indsats. Københavns Kommune betragter altså pårørende som en værdifuld samarbejdspartner, der både kan være en støtte for den berørte borger i hverdagen og medvirkende i vedkommendes rehabiliteringsproces.

Det er afgørende, at borgerens selvbestemmelse respekteres. Samtidigt er det også centralt, at vedkommende betragtes som et individ, der indgår i betydningsfulde relationer til andre mennesker. Medarbejderne i socialpsykiatrien skal derfor løbende indgå i dialog med borgeren om, hvorvidt de pårørende bør inddrages og i hvilket omfang.

I de tilfælde, hvor borgeren ikke vil give samtykke til, at de pårørende inddrages, har de pårørende mulighed for at få et minimum af information. Disse informationer kan udelukkende være i forhold til generelle arbejds-gange og procedurer. De pårørende kan således godt få oplysninger om hvordan f.eks. bestemte situationer håndteres. En pårørende kan eksempelvis godt få information om, i hvilke situationer personalet kontakter politiet eller hvad normalproceduren er i forbindelse med indlæggelse på hospital.

Recovery eller *at komme sig* er det styrende perspektiv i Københavns Kommunes tilbud, og der er fokus på, at borgeren, der har en sindslidelse skal have mulighed for at genvinde – eller udvikle evnen til at opretholde et liv på lige vilkår med andre.

2.3. Pårørendeorganisationer

Pårørendeorganisationerne står som en central aktør i forhold til både den nationale – og den kommunale indsats. Pårørendeorganisationerne har på hver sin måde til hensigt at styrke borgere, der har en sindslidelse og deres pårørendes rettigheder, og tilbyder endvidere forskellige arrangementer og netværk for borgere, der har en sindslidelse, pårørende og professionelle. Flere organisationer er landsdækkende, og beskæftiger sig både med generelle – og specifikke forhold og/eller problemstillinger på området.

Ved at engagere sig i pårørendeorganisationer får den enkelte således mulighed for at få indflydelse på *det fælles* både nationalt og kommunalt.

Pårørendeorganisationerne er uafhængige af Københavns Kommune, men er en vigtig samarbejdspartner, der bidrager til at gøre opmærksom på borgere, der har en sindslidelses forhold generelt. De kan tilføre de offentlige organisationer en væsentlig dimension i forhold til at sikre nytænkning og en helhedsorienteret indsats. Pårørendeorganisationerne støtter også pårørende, bl.a. gennem netværk med andre i lignende situationer.

Københavns Kommune støtter forskellige organisationer økonomisk. En gang årligt kan de såkaldte § 18 midler, der ydes til forskellige former for frivilligt socialt arbejde, søges. Midlerne kan ydes som tilskud til f.eks. leje af lokaler, aktiviteter eller lignende.

OPSAMLING

Den socialpsykiatriske indsats bygger således på sociale - og lovgivningsmæssige rettigheder, og pårørende ses som en ressource. Muligheden for at få indflydelse i forhold til dette overordnede niveau er i høj grad gennem engagement i pårørendeorganisationer.

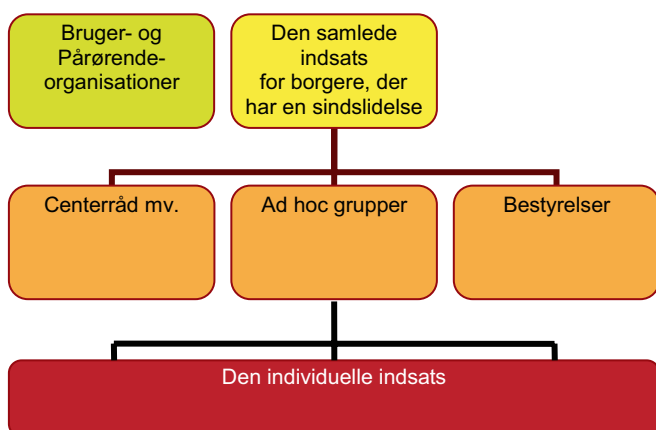

3. Indsatsen i Københavns Kommune

I dette kapitel beskrives det, hvordan pårørende kan få indflydelse på den samlede indsats i Københavns Kommune.

Som det fremgår af kapitel 2 er den samlede indsats i Københavns Kommune under indflydelse af de lovgivningsmæssige rammer og de overordnede værdier. Københavns Kommune har derfor en bred vifte af tilbud, som aktuelt spænder fra støttekontaktpersoner, hjemmevejledere og dag- og aktivitetstilbud til bofællesskaber og bocentre.

Den samlede indsats vedrører de overordnede rammer for borgerens individuelle udvikling. Det er afgørende, at tilbudene på samme tid er både målrettede og fleksible, og at der i forhold til de fælles rammer er mulighed for personlig udfoldelse. Der er således tale om indflydelse i forhold til *det fælles*.

3.1. Inddragelse i forhold til den samlede indsats

Københavns Kommune har en forpligtigelse til at sikre brugere mulighed for indflydelse på tilrettelæggelsen og udnyttelsen af tilbuddene (Servicelovens § 16 ff.). Dette betyder, at der skal være en dialog med brugere og pårørende, herunder bruger- og pårørendeorganisationer, med henblik på at inddrage brugernes og de pårørendes viden og erfaringer. Formålet er bedst muligt at sikre borgernes forskelligartede behov for behandling og social støtte i hverdagen.

I dag er denne forpligtigelse udmøntet i det såkaldte *Dialogforum på Psykiatriområdet*, hvor også Region Hovedstaden er repræsenteret.

Københavns Kommune ønsker løbende at videreudvikle rammerne for pårørendeindflydelse. Det er afgørende, at borgere og pårørende oplever en reel mulighed for indflydelse og at der skabes et fundament for konstruktiv dialog. Derfor vil det også være naturligt at have fokus på, om der kunne være nye måder at udøve forpligtelsen på. I den forbindelse skal der også være overvejelser i forhold til at sikre den bredest mulige repræsentation, når Københavns Kommune går i dialog med brugere og pårørende om den samlede indsats.

3.2. Ad hoc grupper

Der nedsættes løbende forskellige former for grupper, der på hver sin måde er medvirkende til at sikre en udvikling af socialpsykiatrien i Københavns Kommune. Grupperne kan have forskellige karakterer alt efter om eksisterende metoder skal evalueres eller om der er tale om udvikling af nye initiativer.

Der skal skabes mulighed for øget pårørende indflydelse og -inddragelse i diverse ad hoc grupper på det socialpsykiatriske område.

Det anbefales derfor, at der i højere grad nedsættes ad hoc grupper, der kan evaluere de igangværende tilbud og komme med forslag til nye initiativer. Hensigten er at styrke innovative processer, således der i højere grad kommer fokus på borgernes behov.

OPSAMLING

Dialog med borgere, der har en sindslidelse og deres pårørende er medvirkende til at sikre, at den samlede indsats i Københavns Kommunes kontinuerligt udvikles. Pårørende opfordres derfor til, at engagere sig i de forskellige fora på området.

Socialforvaltningen skal endvidere arbejde mod øget inddragelse af borgere, der har en sindslidelse og deres pårørende i diverse ad hoc grupper på det socialpsykiatriske område.

4. De enkelte tilbud

I dette kapitel beskrives muligheden for indflydelse og information i de konkrete tilbud i Københavns Kommune.

På kommunens bocentre er der et formaliseret samarbejde med de pårørende, derudover er der mulighed for at få information og for at blive inddraget, i det omfang, borgeren ønsker det.

Det anbefales, at alle tilbud i Københavns Kommune forpligter sig til, at udarbejde en informationsmappe, hvor pårørende kan søge information om rettigheder, og generelle procedurer på stedet.

De pårørende kan mangle viden om, hvilke muligheder der eksisterer, ligesom de kan have behov for råd og vejledning i forhold til gældende regler. Derfor anbefales det, at alle kommunens socialcentre afholder pårørende arrangementer. Formålet er at give information om generelle procedurer og tilbud i kommunen, ligesom der kan være drøftelser og information om et specifikt emne f.eks. magtanvendelser.

4.1. Centerråd

Pårørende kan også søge indflydelse i forhold til den konkrete tilrettelæggelse og udnyttelse af det enkelte tilbud på kommunens bocentre. Det kan ske gennem deltagelse i centerråd, hvor man kan få indflydelse i forhold til det specifikke tilbud bl.a. indsatsområder, målsætninger og udviklingsplaner for stedet.

Der er dog også områder, hvor der ikke er mulighed for indflydelse. De områder, hvor der ikke er mulighed for indflydelse, skal ses ud fra det perspektiv, at Københavns Kommune har det overordnede ansvar for at planlægge og sikre en samlet indsats på området inden for rammerne af lovgivning, kapacitet, faglighed og økonomi. Det er afgørende, at både nuværende og kommende brugere kan tilbydes den fornødne støtte, og at deres retssikkerhed tilgodeses. Der kan således være hensyn i forhold til den samlede indsats på området, som vægter højere end individuelle hensyn.

Det anbefales, at rammerne for indflydelse på de enkelte tilbud klart defineres og nedskrives. Det er i den forbindelse afgørende, at der også er åbenhed i forhold til de områder, hvor der ikke er mulighed for indflydelse. Ved tilbudene redegør for, hvorfor der ikke er mulighed for indflydelse på specifikke områder, åbnes der for dialog og dermed også for diskussion.

4.2. Bestyrelser

På dag- og botilbudsområdet findes der også selvejende institutioner, der har indgået samarbejdsaftaler med Københavns Kommune. Flere steder er brugere og pårørende engageret i stedernes bestyrelser, hvilket giver mulighed for indflydelse på flere planer i forhold til driften af tilbuddet i henhold til bestyrelsens vedtægter.

OPSAMLING

På kommunens bocentre er der et formaliseret samarbejde med de pårørende, derudover er der mulighed for at få information og for at blive inddraget, i det omfang, som borgeren ønsker det.

For at imødekomme de pårørendes behov for information skal der afholdes særlige pårørendearrangementer i socialcenterregi. Derudover skal alle tilbud forpligte sig til at udarbejde en informationsmappe.

5. Individniveauet

I dette kapitel beskrives muligheden for at blive inddraget og få information i forhold til den specifikke sagsbehandling og den indsats, der iværksættes for borgeren. Inddragelse og information er centrale omdrejningspunkter i det direkte møde mellem pårørende og medarbejdere. Pårørende anerkendes som en værdifuld samarbejdspartner i det direkte arbejde med borgeren. Som nævnt er inddragelsen betinget af borgerens samtykke, men medarbejderne bør altid løbende drøfte dette med vedkommende. Det er afgørende, at pårørende altid sikres et minimum af information.

5.1. Socialcentre

Den første kontakt med Københavns Kommune sker som oftest i et af Kommunens 8 socialcentre, som skal behandle ansøgninger og spørgsmål om hjælp i forhold til den sociale lovgivning. Udgangspunktet er, at den enkelte borger oplever de sociale rettigheder som en reel mulighed, og at den nødvendige indsats iværksættes. Ofte vil de pårørende være involverede i forbindelse med etableringen af kontakt til socialcenteret.

5.1.1 Repræsentation

Alle har i henhold til Forvaltningslovens § 8 mulighed for at lade sig repræsentere af andre. Socialcentre kan dog forlange, at borgeren også selv medvirker, når dette er af betydning for sagens afgørelse. Repræsenta-

tionen kan ske i form af en bisidder og/eller en partsrepræsentant, og borgeren udpeger selv vedkommende.

En bisidder er en person, som deltager i mødet med socialcenteret som en støtte. En bisidder lytter, gør notater og giver råd, men har ikke taleret eller selvstændige funktioner i forhold til den myndighed, der holdes møde med.

En partsrepræsentant påtager sig - på samme måde som en advokat eller revisor - at føre sagen. Det betyder, at det er partsrepræsentanten, der skal høres i sagen, og som modtager afgørelsen. Det er muligt, at lade sig repræsentere under hele sagen eller eventuelt kun under en del af den f.eks. ved et enkelt møde.

5.1.2 Handleplaner

For borgere, der har en sindslidelse vil der ofte være mange professionelle involveret, og det er derfor afgørende, at der sker en løbende koordinering omkring vedkommende. I henhold til Servicelovens § 141 stk. 2 skal borgeren tilbydes en handleplan, når der ydes hjælp efter Servicelovens bestemmelser. Handleplanen er et naturligt redskab, der skal skabe sammenhæng i den indsats, der iværksættes. Borgere, som modtager tilbud i socialforvaltningen, har ret til handleplaner, og handleplanerne ses som medvirkende til øget brugerinddragelse.

5.2. Aktivitets- og samværstilbud

Alle kan henvende sig anonymt til de forskellige tilbud, og som oftest er der ingen kontakt med de pårørende. Hvis borgeren giver udtryk for, at vedkommende ønsker at de pårørende inddrages, bliver dette imødekommet. Nogle steder afholdes der særlige arrangementer f.eks. udstillinger mv., hvor den borgeren selv kan invitere pårørende.

5.3. Botilbud

På kommunens bocentre og bosteder arbejdes der med pædagogiske handleplaner, der danner rammen for det daglige arbejde med beboeren. De udarbejdes så vidt muligt i tæt samarbejde med beboeren og omhandler også kontakten med de pårørende. Der kan være tilfælde, hvor det vil være naturligt at inddrage pårørende i de samtaler, der ligger til grund for udarbejdelsen, naturligvis under forudsætning af, at beboeren er indforstået hermed.

Samarbejdet med pårørende foregår bl.a. ved de samtaler om beboerens situation, som botilbuddene skal indbyde beboeren og nære pårørende til hvert halve år - igen dog under forudsætning af, at beboeren er indforstået.

Flere steder afholdes der endvidere særlige arrangementer, hvor beboeren kan invitere de pårørende.

OPSAMLING

De pårørende er ofte involverede i forbindelse med etableringen af kontakt til socialcenteret, og bør sikres et minimum af information. De pårørende betragtes som en ressource, og medarbejdere skal altid drøfte muligheden for at inddrage de pårørende med borgeren.

KØBENHAVNS KOMMUNE

Socialforvaltningen

marts 2008

